

Povešť spod Vtáčnika

Náhorná plošina andezitového brala na kóte 880 metrov týčiaca sa nad Kamencom pod Vtáčnikom je odpradávná opradená mnohými udalosťami a príhodami, ktoré navždy ostanú zahalené rúškom tajomstva. Na tomto strategickom mieste už v 1. tisícročí pred našim letopočtom ľud lužickej kultúry vybudoval obranné hradisko, kde sa v čase nebezpečenstva ukrýval pred nepriateľom. Tento charakter hradisko nestratilo ani po neskoršom príchode Keltov z Porýnia, či Dákov z Rumunska. Funkciu obranného hradiska si táto lokalita zachovala aj počas expanzívneho osídľovania a presídľovania obyvateľstva. Prvé slovanské kmene na teritórium hornej Nitry prenikli už v priebehu 7. storočia a začiatkom 8. storočia. V takejto podobe hradisko pretrvávalo až do konca 11. storočia, keď Maďari rozšírili svoj uhorský štát na celé územie Slovenska. Archeologické výskumy v tejto oblasti, ako i artefakty nájdené v blízkom okolí potvrdzujú, že niekedy v 12., resp. 13. storočí tu bola vybudovaná pevnosť s funkciou strážneho hrádka alebo možno i staršieho pánskeho sídla. Mnohí naši občania s Pútosťou hovoria, že napriek bohatej histórii, sa k našej obci neviaže žiadna povesť. Nie je to pravda. Jej dej sa odohráva v 14. storočí za panovania kráľa Ľudovíta I. Veľkého, uhorského a poľského kráľa (žil v rokoch 1326- 1382), Horné Kostolany, ako sa vtedy Kamenec nazýval patrili rodu Kostolányiovcov. Ponorme sa do oných čias a prežime príbeh, tak ako o ňom hovorí povesť.

Praotcovia rodu Kostolányiovcov rytieri Klement a Paška žili pokojne v susedstve. Boli to rytieri bojovnej povahy, ale navzájom sa ctili. No takí neboli už ich potomkovia. Medzi ich synmi nastali roztržky o panstvo kostolianskej zemi. Paškov potomok Tomáš si nárokoval na celé Horné Kostolany. Medzi bratrancami nastala skutočná vojna, v ktorej zahynul jeden Klementov vnuk. Vlastný bratranec mu vrazil kopiju do srdca. „Takto to nenechám“ zúrili brat zabitého. Osedlal kone a ponáhlal sa do Budína, aby podal žalobu. V tej dobe kráľ Ľudovít I. Veľký, premiestnil svoj dvor do Budína do paláca, ktorý ľud nazval hradom Atilovým. V paláci sídlil i najvyšší sudca Nándor. Ku nemu sa náhlil Čankon so sťažnosťou. No ani Tomáš nezaháľal. Obaja Kostolányiovcovia skoro v tom istom čase dorazili na kráľovský dvor. Tu ich prial najvyšší sudca Nándor. Obaja ukazovali a predkladali staré listiny, na základe ktorých sa snažili uplatniť právo na svoj majetok. Sudca by najradšej dal za pravdu Čankovi, veď Tomáš predsa len zabil svojho bratranca. Čo však, ak má pravdu Tomáš a týmto rozhodnutím by mu ublížil? Sudca Nándor, už riešil množstvo majetkových sporov, ale taký zložitý ešte nie. Preto požiadal panovníka o audienciu. Ľudovít Veľký si so záujmom vypočul sudcovu hlásenie a dlho sa zamyslel. „Keď sa veci majú takto“ vravel kráľ, vtedy je len jedna možnosť rozhodnutia. Nech ukážu kto si Horné Kostolany zaslúži a ja rozhodnem. Tento pokyn znamenalo jediné SÚBOJ!

Najvyšší sudca si pozval oboch Kostolányiovcov a obrátil sa k Tomášovi: „Čankon sa sťažuje, že si v boji o Horné Kostolany zabil jeho brata- krv za krv. „Prijímam!“, tvrdo vyhlásil Tomáš. Na druhý deň ráno fanfáry ohlásili na Atilovom hrade súboj rytierov. Na tomto divadle nechýbali ani poprední šľachtici, ktorí sa v tom čase nachádzali na kráľovskom dvore. Bol tam kráľovský strážca pokladu Lipovský, hlavný župan, sedmohradský vojvoda a mnohí ďalší. Stranou stála bohato zdobená zlatá stolička. Vždy, keď donesú zlatú stoličku

znamená to, že aj sám kráľ chce vidieť súboj. To už museli byť urastení mládenci, keď na nich bol zvedavý aj kráľ. Obaja sa dohodli na pästnom súboji, ale na koňoch. Avšak beda tomu, ktorého dobre mierená rana zrazí k zemi. Podľa súbojových pravidiel víťaz môže okamžite zabiť svojho protivníka.

Nové mohutné znenie bubnov ohlásilo, že kráľ sa dostavil na miesto súboja. Súboj sa mal čoskoro začať. Obaja súperi v úplnom rytierskom odení, na krásnych čiernych plnokrvníkoch sa postavili proti sebe, ruky majú úplne prázdne, ich mierumilovné dýky odpočívajú v pošvách. Súboj sa začal, padli prvé údery, a po prvej zrážke s krvavou tvárou cúvol ako prvý Čankon. Bolo vidieť, že v rytierskych súbojoch má väčšie skúsenosti Tomáš, pevnou rukou odrazil aj druhý Čankonov výpad. Už celú hodinu prebiehal súboj na život a smrť. Čankon čoraz ťažšie dýchal. Tomáš prešiel do útoku a mieril na Čankona. Už-už padal z koňa a v srdci cítil Tomášovu dýku, ktorá vyhasila život jeho bratovi. V tú chvíľu zjavila sa pred krvou zaliatou tvárou podoba jeho brata. Pozbieral všetky sily a vrhol sa proti Tomášovi. Akoby zázrak zdvojnásobil jeho sily. Nečakaným útokom bol Tomáš odrazený a spadol z koňa. Čankom s vytasenou dýkou sa ponáhlal proti otrášenému Tomášovi..

Keď Čankon s vytasenou dýkou sa ponáhlal proti Tomášovi, kráľ sa mu postavil do cesty. „Stoj Čankon“ povedal: vyhlasujem ťa za víťaza. Keď si to nevedel, tak vedz, že Horné Kostľany si si vybojoval, a tak si zmyl potupu zo svojej rodiny. Ty, Tomáš, prehral si, obrátil sa k potáčajúcemu sa rytierovi“. Ako porazený ponecháš Horné Kostľany svojmu bratrancovi.. Teraz však, podajte si ruky. Už veľa krvi skropilo zem Averzy a Canassy. Škoda ďalších životov. Vráťte sa domov a žite v pokoji na kostolianskej zemi. Čankon a Tomáš ako najlepší priatelia vrátili sa domov a za niekoľko dní Čankov majetok zaviedli do zemskej knihy.